

BOGOMTALE

Kalejdoskop

Ib Asger Olsen (red.): Landskab og landskabsarkitektur – en antologi om tidens tanker. Forlaget Biofolia 2003. 216 s., ill. 225 kr. ISBN 87 91319 11 0

Som en faglig markering af sin fratræden som professor ved KVL's Sektion for Landskab pr. 1. oktober 2003 har Ib Asger Olsen taget initiativ til denne antologi om teorier og tanker inden for landskabsarkitekturen. Når det prisværdige initiativ i så høj grad er kommet til at dreje sig om landskabsarkitekturens teoretiske aspekter skyldes det – ud over Olsens egen interesse for fagets historie, begreber og samfundsmæssige rolle – det helt aktuelle påbud om at videnskabsteori skal indgå i uddannelsen af landskabsarkitekter. For fremtiden skal de studerende tilegne sig indsigter i ikke bare, hvordan man gør, men også hvorfor det gøres, som det hedder i bogens forord.

Bortset fra bogens første artikel af idéhistorikeren Dorthe Jørgensen er alle artiklerne skrevet af landskabsarkitekter, og i betragtning af, at faget jo i bund og grund er projektrettet, er det påfaldende med hvor stor lyst og kritisk refleksion, forfatterne går til de teoretiske makroner. De lever ubesværet op til Dorthe Jørgensens begreb 'den tænksomme videnskab', hvor videnskaben ikke nøjes med på teknokratisk vis at søge svar på givne spørgsmål, men også reflekterer over, hvad det egentlig er for spørgsmål, der er stillet. I al deres tænksomhed går forfatterne uden om landskabsarkitektens skitsering og projektering som katte om varm grød. Det er registrerings- og analyseprocesserne med deres begreber, kategorier og metoder, der er i teoretisk og filosofisk fokus, og når alt kommer til alt, er det nok meget godt. Forsøg på at udvikle teorier om (landskabs)arkitekturens forslagsstilling ender i reglen galt.

Artiklerne siges i indledningen at være disponeret i tre hovedgrupper – landskabsarkitekturens samfundsmæssige baggrund, faget set i relation til videnskaberne samt begrebs- og metodeudviklingen inden for faget. Nu kan man sige så meget, og der har tydeligvis været en del besvær med at bakke artiklerne på plads i dispositionen. I flere tilfælde kunne en artikel lige så godt have været anbragt i en anden hovedgruppe, mange af dem beskæftiger sig med spørgsmål inden for flere af hovedgrupperne, og nogle af artiklerne supplerer artikler i andre hovedgrupper lige så godt

eller bedre end artiklerne umiddelbart før eller efter. Som det ofte er tilfældet med den slags redaktionelle inddelinger ville en minimal forskydning i tematiseringen have ført til en helt anden rækkefølge af artiklerne. Men det betyder alt sammen ikke så meget. Hovedsagen er, at der i mange af artiklerne, hver for sig og i deres indbyrdes sammenhænge på kryds og tværs af bogen, er masser af godt stof og masser af eftertænksomhed.

Dorthe Jørgensen kommer vidt omkring i sine overvejelser om forholdet mellem natur og skønhed, videnskab og etik. Det er en ikke bare vidende og tænksom, men også tankevækkende artikel, der på mange måder udgør en slags klangbund for bogens øvrige artikler. Dens præcisering af videnskabernes faglige og politiske implikationer får sat afstumpetheden i spørgsmål som 'hvor meget miljø man kan få for pengene' overbevisende på plads. Den første hovedgruppes efterfølgende artikel af Steen A.B. Høyer om landskabets 'forvandling fra socialt rum til individuel oplevelse' er derimod mestendels idiosynkrasier forklædt som sandheder, der i deres lukkethed ikke ligefrem lyser af lyst til dialog med læseren.

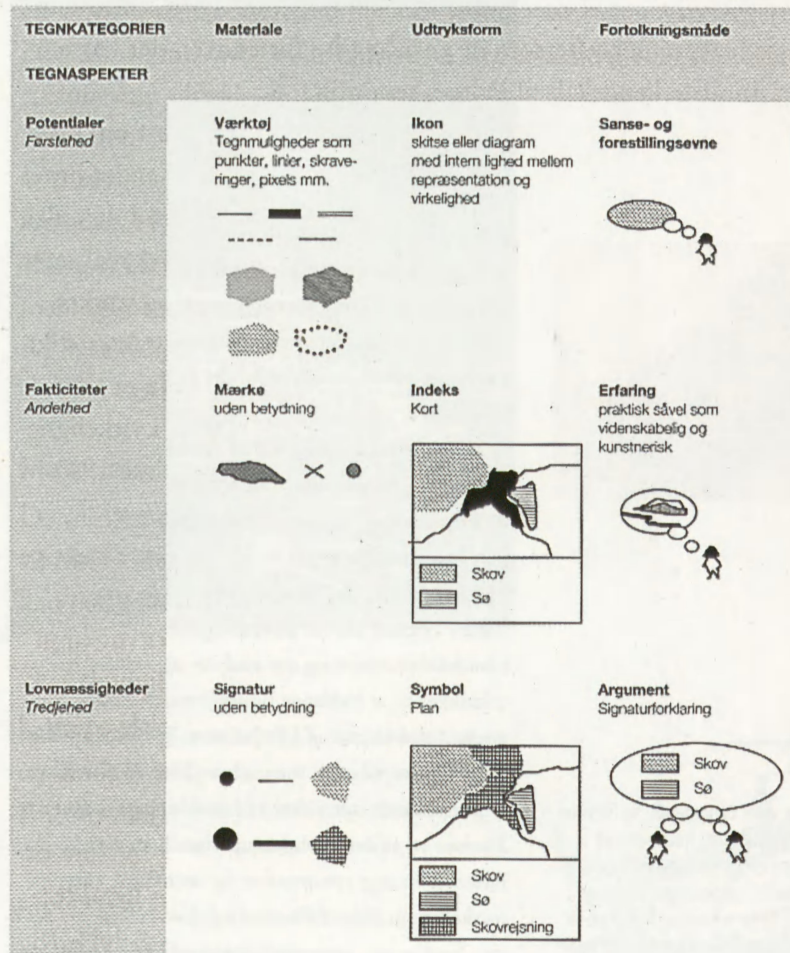
Netop spørgsmålet om, hvordan vi aflæser og fortolker virkeligheden, er temaet i Ian Jørgensens bidrag til antologien. Her fører han en fornøjelig diskussion om problemerne i repræsentationen (for eksempel i form af kort) som mellemværende mellem verden og menneske – et spørgsmål som jo altid er nærværende og aktuelt og ikke mindst for landskabsarkitekter og andre, hvis metier det er at foretage indgreb i verden. Diskussionen bliver til en elementær indføring i fem humanvidenskabelige positioner, retorikken, hermeneutikken, fænomenologien, strukturalismen og post-strukturalismen med en klar redegørelse for positionernes betydning for forskelligheder i opfattelsen, analysen og kommunikationen af værdier i landskabet. Også Jette Hansen-Møller beskæftiger sig med fortolknings- og repræsentationsproblematikken, men koncentrerer sig om en sjette position, nemlig den semiotiske. Det er meget lærd og med så mange pildigrammer til at vise vej, at man til sidst mister retningssansen.

Via mere praktiske og pragmatiske betragtninger på landskabsarkitektuddannelsen, fagets berøring med andre fagområder, dets forskning og praksis kommer Thomas Barfoed Randrup ind på forholdet mellem

forundersøgelser og formgivning, hvor det traditionelle forløb fra registrering over analyse til forslag bygger på en forestilling om, at der findes sande eller objektive løsninger på givne problemer. Jo flere objektive data, landskabsarkitekten indsamler, analyserer og lægger til grund for forslagsstillelsen, des bedre og mere uimodsigeligt antages projektet at blive. Dette er naturligvis ikke sandt og fører oven i købet til 'videnskabelige beslutninger med totalitære komplikationer'. Dermed rækker artiklen både tilbage til Dorthe Jørgensens indledende argumenter og begrebet om 'det åbne værk' i en senere artikel af Christine Waage Rasmussen.

Ib Asger Olsen funderer over landskabsarkitektens skiftende paradigmer. Med henvisning til Thomas Kuhn er artiklen en påvisning af, at forskellige tiders forskellige præferencer i landskabsarkitekturen ikke skyldes en udvikling, som på basis af tidligere erfaringer fører mod et stadig højere stade, men må ses som forandringer, hvor det ene paradigme principielt er lige så godt som det andet. Det nye er, at hvor paradigmerne tidligere afløste hinanden, fungerer de nu side om side i en løbende diskussion. Artiklen kommer noget nemt om ved sin forklaring på paradigmeskiftene som især 'kunstnerisk og ideologisk betinget frem for teknisk/videnskabeligt', men giver til gengæld en klar og præcis fremstilling af udtrykket i de skiftende paradigmer fra 1930'erne og frem inden for primært boligbebyggelsernes friarealer. Ib Asger Olsen har en inspirerende evne til at stille finurlige spørgsmål til forhold, der ellers var svundet ind til selvfølgeligheder. En tilsvarende smittende undren ligger i Torben Dams artikel lidt senere i bogen, hvor han diskuterer forholdet mellem landskabsarkitektens traditioner, teknologiske landvindinger og skiftende udtryk. Artiklen er på sin egen måde en fin illustration af Dorthe Jørgensens indledende efterlysning af den tænksomme viden-skab. Hos Torben Dam opstår der perspektiver selv i plænklipperen.

Christine Waage Rasmussens mellemliggende artikel om restaureringsprincipper i landskabsarkitekturen har en række interessante betragtninger om 'det åbne værk', hvor fortolkeren og fortolkningen bliver en del af værkets frembringelse. Med tekster af bl.a. Umberto Eco og Hans-Georg Gadamer giver hun nogle skitser af, hvordan teori og praksis kan bringes sammen. På trods af sit relativt specifikke emne kommer artiklen derved til at stå ganske centralt i en række af de spørgs-

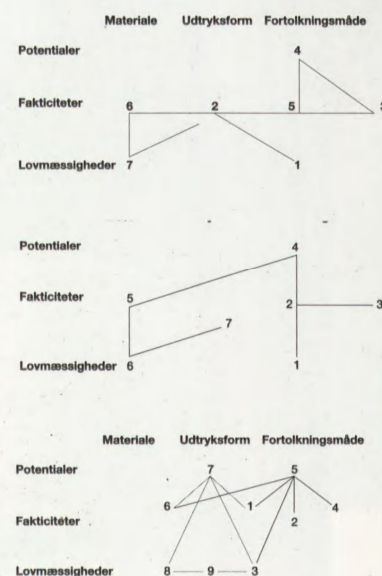

mål, antologien rejser. Sven-Ingvar Andersson diskuterer æstetik og kunst og spørger 'om det æstetiske kan bringes så vidt, at en æstetisk frembringelse kan betegnes som et kunstværk'? Et slags svar finder han selv i eksempler på arkitektur som 'gesamt-kunst', hvor arkitekten har bestemt og udformet alle dele af værket. I disse tilfælde kan værket i sin æstetiske tilgang 'have en sådan kraft i udtrykket, at det giver en kunstnerisk oplevelse'. Det er knap så tydeligt, om udsagnet tillige er ment baglæns, som at landskabsarkitekturen først kan blive kunst, når landskabsarkitekten tildeles suveræne beføjelser? Artiklen ser gennemgående det æstetiske udtryk som udsprunget af sin tid, men taber pludselig højde, da det så alligevel anføres som en 'kendsgerning, at der er forhold og ting, som i alle tider opfattes som æstetiske'. Den gode pointe i artiklen er imidlertid opgøret med at betragte æstetik som noget rent overfladisk. Som hos Malevitj ses overfladen tværtimod som 'det synlige af sagens egentlige substans'. Kun på overfladen kan vi visuelt forholde os til tingenes værdi.

Med udgangspunkt i nogle toscanske renaissance-haver illustrerer Per Stahlschmidt en metode til at analysere det, han kalder landskabsarkitektens 'rumlige energi'. Ved hjælp af floden som en simpel, men for-

Jette Hansen-Møllers pilediagrammer viser faserne i hhv. registrerings-, analyse- og syntetiseringsproces – med udgangspunkt i felterne på figuren herover

• Jette Hansen-Møllers arrow diagrams show the phases of the registration, analysis and synthesizing process – based on the areas in the illustration above

BOGOMTALE

ståelig metafor analyserer han noget som det ikke altid er lige let at sætte ord på, nemlig de arkitektoniske kvaliteter i haverummenes proportioner, forløb og elementer. Artiklen bør være obligatorisk læsning for landskabsarkitektstuderende, der er bogens erklærede målgruppe.

Bogens næstsidste artikel af Anders Busse Nielsen om tegningen som analytisk redskab viser tilbage til de fortolknings- og repræsentationsdiskussioner, der blev rejst i bogens første artikler af Ian Jørgensen, Jette Hansen-Møller og Thomas Barfoed Randrup. Jens Balsby Nielsen skriver afslutningsvis om at bevæge sig i landskabsrummet og om analyse- og repræsentationsteknikker til at indfange bevægelsesoplevelsen, hvor vejene, med et citat af J.B. Jackson, ikke længere bare fører fra sted til sted, men selv er blevet til steder.

Førstehåndsindtrykket af *Landskab og landskabsarkitektur* er, at det er en blandet landhandel. Men forfatterens mange synspunkter og teoretiske ståsteder, forskellige grader af åbenhed og diskussionslyst, praksis-, forsknings- og undervisningserfaringer samt varierende evner til at føre deres argumenter igennem, tegner under læsningen efterhånden et nogenlunde sammenhængende billede. Ganske vist skifter billedet kalejdoskopisk, afhængigt af hvordan man som læser parrer artiklerne, og det er netop en af bogens store kvaliteter. Inden for landskabsarkitekturen er den vidensteoretiske diskussion nu begyndt for alvor.

Hans Ovesen

Kommuneatlas – Kulturmiljøatlas

Langeland – atlas over byer, bygninger og miljøer
Kulturarvsstyrelsen, Kulturministeriet, 2002. 88 s., ill.
200 kr. www.langelandatlas.dk

I 2001 blev opgaven med bevaring af værdifulde bebyggelser og kulturmiljøer flyttet til Kulturministeriet, der dermed overtog arbejdet med *Kommuneatlas*.

I Kulturministeriet ønsker man at arbejde bredere med bevaringsinteresserne. Som udtryk for det kaldes *Kommuneatlas* nu *Kulturmiljøatlas*, og de kulturbærende helheder i bymiljøet og i kulturlandskabet tillægges større vægt.

Formålet med begge typer atlas er at kortlægge og udbrede kendskab til byer og landskabers bygnings- og landskabskultur. Baggrunden er den opfattelse, at

en grundig viden og forståelse for kulturmiljøet er nødvendig for at kunne arbejde kvalificeret med områder, der konstant påvirkes, ændres og udvikles. De atlas, der udarbejdes, skal indgå i det lokale arbejde med udpegnings af kulturmiljøer og fastlæggelse af beskyttelsesforanstaltninger. Desuden skal de være udgangspunkt for dialog mellem det politisk/administrative niveau og befolkningen.

Det første *Kulturmiljøatlas* er *Langeland Atlas*, der er udsendt i december 2002. Som i *Kommuneatlas* er der udført en grundig byplan- og bygningsregistrering. Det nye er de udvalgte kulturmiljøer, der omfatter temaer og lokaliteter. På Langeland er temaerne: bygningshistorie, trafikudvikling, hovedgårde, virksomheder på landet, kystkultur og fritidslandskab. I beskrivelserne redegøres for den historiske udviklingsproces både kulturhistorisk og socio-økonomisk. Det giver indblik i, hvilke drivkræfter der har påvirket udviklingen på øen. Desuden beskrives udvalgte lokaliteter indgående.

Jeg savner en begrundelse for valg af temaer og lokaliteter for at kunne forstå valget og sætte det beskrevne ind i en lidt større sammenhæng. Jeg savner også et tema om de kulturhistoriske spor, som udnyttelsen af landskabet som produktionsgrundlag har efterladt. En landskabsanalyse, der forholder sig til rumlige strukturer og visuelle karaktertræk, kunne have været baggrund for et tema om landskabets kulturbetingede oplevelsesmuligheder.

Kulturmiljøatlas er et væsentligt bidrag til forståelsen af lokale bevaringsværdier og kulturmiljøer, men efter læsning af eksemplet fra Langeland efterlades man alligevel en smule forvirret. Forvirringen kan skyldes, at stoffet er dårligt disponeret med en masse gentagelser. En klar opdeling i afsnit med et præcist og velargumenteret indhold ville havde været en hjælp. Det ville en enkelt og utvetydig signaturforklaring til kortlæsningen også være.

Det vigtige arbejde med *Kulturmiljøatlas* fortsætter. *Atlas for Bornholm* er udkommet her i 2003 og udarbejdelsen af atlas for Mors og Gentofte kommuner er igangsat. Der er i dag udgivet atlas for 72 kommuner. Det er planen, at alle købstadskommuner skal være omfattet af et *Kommuneatlas* eller et *Kulturmiljøatlas*. Atlæssene kan købes i boghandelen eller ved direkte henvendelse til Byggecentrums Boghandel.

Susanne Guldager

Kortet viser Langelands og Strynø's terrænrelief med markering af tørlagte områder samt hollandske vindmøller og udvalgte virksomheder, f.eks. mejeri og varmeværk

- The map shows Langeland and Strynø's contours by the designation of the drained areas, the Dutch windmills and the chosen activities such as the dairy and the district heating plant

